

Αλεξάνδρα Ανδρούσου,

Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΤΕΑΠΗ- ΕΚΠΑ, επιστημονική υπεύθυνη Κινητών
ΚΕΣΠΕΜ,

a.androusou@gmail.com

Όλγα Κατσιάνη

Κοινωνική Λειτουργός, υπεύθυνη επιτόπιου συντονισμού

olgakatsiani@gmail.com

«Τα καγκουρώ του βουνού»: μια εκπαιδευτική και κοινωνική παρέμβαση στη Θράκη

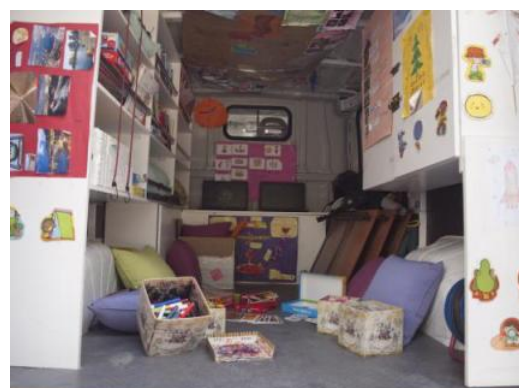

Στη σημερινή μας εισήγηση θα σας μιλήσουμε για τα Κινητά ΚΕΣΠΕΜ ή τα Καγκουρώ του βουνού όπως τα ίδια τα παιδιά τα ονόμασαν. Πρόκειται για τις τέσσερις κινητές μονάδες που στόχο έχουν να ενισχύσουν την ελληνομάθεια και να μειώσουν τη σχολική διαρροή των παιδιών της μειονότητας που κατοικούν στους απομακρυσμένους, ως επί το πλείστον ορεινούς οικισμούς, των τριών νομών της Θράκης.

Πριν μιλήσουμε για το τρόπο δουλειάς είναι απαραίτητο να σας δώσουμε κάποια στοιχεία για να καταλάβετε το συγκεκριμένο πλαίσιο:

Τα χωριά που επισκέπτονται τα κινητά ΚΕΣΠΕΜ βρίσκονται διάσπαρτα στους 3 νομούς της Θράκης. Είναι χωριά πεδινά, ημιορεινά και ορεινά. Οι δρόμοι είναι δύσβατοι, σε πολλές περιπτώσεις χωματόδρομοι και κλείνουν συχνά λόγω καιρικών συνθηκών. Πρόκειται για οικισμούς μικρούς, από 70 έως 500 κατοίκους, όπου υπάρχει συνήθως το μειονοτικό σχολείο, το τζαμί, ένα καφενείο που λειτουργεί και ως μαγαζί. Δεν υπάρχουν δυνατότητες αναψυχής των παιδιών και σπανίως μετακινούνται προς τις πόλεις με τους γονείς τους για το σαββατιάτικο παζάρι. Στους οικισμούς αυτούς κατοικούν μόνο μειονοτικοί, άρα η χρήση των ελληνικών περιορίζεται μόνο στο σχολείο και στη διάρκεια του μαθήματος των κινητών. Οι γονείς ασχολούνται κυρίως με αγροτικές ή κτηνοτροφικές εργασίες. Στα περισσότερα χωριά δεν υπάρχουν νηπιαγωγεία ούτε γυμνάσια ή λύκεια. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα πολλά παιδιά να εγκαταλείπουν το σχολείο, κυρίως τα κορίτσια. Μετά το 2012 και την οικονομική κρίση οι περισσότεροι άνδρες έχουν μεταναστεύσει. Στα χωριά αυτά τα παιδιά παρακολουθούν τα μαθήματα στο μειονοτικό σχολείο (στα ελληνικά και τα τουρκικά) και μαθήματα για το κοράνι στο - παρακείμενο συνήθως με το σχολείο - τζαμί.

Η δράση ξεκίνησε το Νοέμβριο του 2006. Μέχρι τον Ιούλιο του 2008 η δράση λειτούργησε με δύο βαν. Από το 2011 μέχρι σήμερα τα βαν ήταν 4 και εξοπλισμένα με φορητούς ηλεκτρονικούς υπολογιστές, 960 επιλεγμένους τίτλους παιδικών βιβλίων, φωτογραφικές μηχανές, δυο παιδαγωγικά λογισμικά ειδικά σχεδιασμένα για την εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας (όπως για παράδειγμα ο Σεβντάς του σεντουκιού), χάρτες, υδρόγειο σφαίρα, παιδαγωγικά συμβατικά παιχνίδια και πλούσιο υλικό για κατασκευές, κολλάζ, ζωγραφική, μακέτες. Το εσωτερικό των βαν σχεδιάστηκε με βάση τις εκπαιδευτικές ανάγκες των παιδιών. Τα κινητά ΚΕΣΠΕΜ κάλυψαν στις διάφορες φάσεις λειτουργίας τους 58 χωριά και συμμετείχαν στα μαθήματα περίπου 1470 παιδιά. Τα μαθήματα διενεργούνται απογεύματα μετά το σχολείο ή Σαββατοκύριακα, 11 μήνες το χρόνο. Σε κάθε χωριό τα κινητά πηγαίνουν 1 ή δύο φορές τη βδομάδα για ένα δίωρο.

Η δράση των κινητών ΚΕΣΠΙΕΜ είναι σύνθετη και πολυεπίπεδη: το γεγονός ότι η εκπαιδευτική παρέμβαση υλοποιείται εκτός σχολικού χρόνου, σε μικρούς οικισμούς, αποτελεί ταυτοχρόνως ένα «γεγονός» για την κοινότητα και απαιτεί προσπάθεια ώστε να την εμπιστευτούν οι γονείς, οι εκπαιδευτικοί των μειονοτικών σχολείων και οι ιμάμηδες που αποτελούν άτομα-κλειδιά για την επιτυχία της παρέμβασης. Δεν πρόκειται απλώς για μαθήματα ελληνικών που διενεργούνται σε ένα σταθερό πλαίσιο ενός μειονοτικού χωριού. Πρόκειται για μια διαδικασία *διαμόρφωσης σχέσεων εμπιστοσύνης με τα ελληνικά ως γλώσσα-φορέα της κυρίαρχης κουλτούρας*. Ως εκ τούτου ο σχεδιασμός, η οργάνωση, η μορφή, η στοχοθεσία και η εποπτεία αυτού του έργου ξεπερνά την αμιγώς εκπαιδευτική διάσταση και συνιστά μια ολιστική προσέγγιση που έχει χαρακτηριστικά κοινωνικής πολύμορφης δράσης. Η εκπαιδευτική διαδικασία άλλωστε αυτή καθεαυτή δεν επιτελείται μόνο από τους ειδικά εκπαιδευμένους εκπαιδευτικούς-εμπυχωτές αλλά από μια ομάδα που αποτελείται από έναν ή δύο εκπαιδευτικούς ανά περίπτωση και έναν οδηγό-διαμεσολαβητή που προέρχεται από τη μειονότητα.

Πρόκειται δηλαδή για ένα σχήμα που έχει τα δομικά χαρακτηριστικά μιας κοινωνικής παρέμβασης όπου η έμφαση δίνεται καταρχήν στη διαμεσολάβηση ώστε να δημιουργηθεί το κατάλληλο έδαφος για να αποδώσει το εκπαιδευτικό έργο. Αρκετά συχνά τις πρώτες κυρίως ημέρες των μαθημάτων, κάποιοι γονείς ή και ο ιμάμης κοίταζαν από το παράθυρο του σχολείου προσπαθώντας να καταλάβουν τι ακριβώς γίνεται μέσα στην αίθουσα την ώρα του μαθήματος των κινητών ΚΕΣΠΙΕΜ. Ήταν περίεργο για εκείνους ότι κατά τη διάρκεια του μαθήματος τα παιδιά μπορούσαν να σηκώνονται από το θρανίο, να παίζουν, να κινούνται μέσα στην αίθουσα, να μιλάνε με τα άλλα παιδιά κ.λ.π. δεδομένου ότι στα μειονοτικά σχολεία η εκπαιδευτική διαδικασία ακολουθεί ένα πολύ παραδοσιακό και αυστηρό μοντέλο. Ο οδηγός-διαμεσολαβητής αναλάμβανε τον ρόλο να τους εξηγήσει στη γλώσσα τους τη λογική του μαθήματος αλλά και να τους προσκαλέσει να παρακολουθήσουν το μάθημα. Οι οδηγοί – διαμεσολαβητές, ιδιαίτερα στο ξεκίνημα των κινητών ΚΕΣΠΙΕΜ, είχαν επιφορτιστεί με το να επικοινωνήσουν τη δράση στους γονείς, να τους εξηγήσουν δηλαδή την σπουδαιότητα και κυρίως να τους ενημερώσουν ότι σεβόμαστε την ταυτότητα και τη γλώσσα τους ώστε να στέλνουν τα παιδιά τους στα μαθήματά μας.

Μια τέτοια δράση για να σταθεροποιηθεί έχει ανάγκη την αποδοχή της κοινότητας: η δράση των οδηγών- διαμεσολαβητών ήταν καταλυτική, χωρίς τη δική τους διαμεσολάβηση για να εξηγήσουν τους στόχους, τη μεθοδολογία δουλειάς και το παιγνιώδες περιεχόμενό της, δεν θα μπορούσε να οικοδομηθεί αυτή η σχέση εμπιστοσύνης η οποία σε πολύπλοκα και φορτισμένα ιδεολογικά περιβάλλοντα, όπως αυτό της Θράκης, αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα. Εκτός από τους γονείς αυτό που ήταν σημαντικό ήταν επίσης η αποδοχή από τους **εκπαιδευτικούς του τουρκόφωνου και του ελληνόφωνου** προγράμματος του σχολείου. Τα μαθήματα των κινητών εκτός σχολικού χρόνου διαμορφώνονται με μεγάλη προσοχή ώστε να μην προσλαμβάνονται από τους εκπαιδευτικούς των σχολείων ως φροντιστήρια για το πρωινό πρόγραμμα αλλά ούτε και ως ανταγωνιστικά προς το σχολείο. Η ισορροπία αυτή δεν είναι δεδομένη ούτε επιτυγχάνεται με τον ίδιο τρόπο σε όλα τα πλαίσια. Απαιτεί μια συστηματική επαφή με τους εκπαιδευτικούς των μειονοτικών σχολείων (τον τουρκόφωνο διευθυντή και τον/τους ελληνόφωνο/ους εκπαιδευτικούς) ώστε να γίνει κατανοητή η δράση. Σε όλη τη διάρκεια λειτουργίας των κινητών ΚΕΣΠΕΜ υπήρξε συστηματική επιτόπια επαφή και καθημερινή τηλεφωνική επικοινωνία με τα σχολεία. Αυτή η διαδικασία αποτελεί μια ουσιώδη δράση των κινητών: μέσω των καθημερινών επαφών καταγράφονται τα λειτουργικά προβλήματα της δράσης (θέρμανση, καθαριότητα, χρήση υλικού κλπ), τα κοινωνικά γεγονότα του οικισμού που επηρεάζουν τη δράση (χατίμ (θρησκευτική γιορτή όπου μαθητές/τριες διαβάζουν αποσπάσματα από το κοράνι), γιορτές, θάνατοι κλπ), τα οικογενειακά προβλήματα των παιδιών (αρρώστιες, μεταναστεύσεις, ταξίδια κλπ), καθώς επίσης και οι παρατηρήσεις και ιδέες των εκπαιδευτικών των μειονοτικών σχολείων για την δουλειά που γίνεται στα μαθήματα των κινητών. Τα στοιχεία αυτά διαβιβάζονται συστηματικά στην επιστημονική

υπεύθυνη και λαμβάνονται υπόψη για τον επανασχεδιασμό του περιεχομένου για κάθε σχολείο και κάθε ομάδα παιδιών.

Με βάση όλα αυτά τα στοιχεία που προαναφέρθηκαν, η παρέμβαση των κινητών ΚΕΣΠΕΜ σχεδιάστηκε με στόχο να ανταποκρίνεται στις ανάγκες του κάθε χωριού: πρόκειται για μια *διαφοροποιημένη παιδαγωγική παρέμβαση* με βάση το εκάστοτε κοινωνικό και εκπαιδευτικό πλαίσιο και στόχο την ελληνομάθεια. Τα παιδιά της μειονότητας, ζώντας στους αμιγείς απομονωμένους οικισμούς, έχουν ελάχιστες δυνατότητες να χρησιμοποιήσουν τα ελληνικά εκτός μειονοτικού σχολείου. Με αυτή την έννοια τα ελληνικά είναι συνδεδεμένα απλώς με τον σχολικό καταναγκασμό και παρόλο που το εκπαιδευτικό υλικό των μειονοτικών σχολείων στο ελληνόφωνο πρόγραμμα προωθεί τη λογική της σύνδεσης με τα βιώματά τους, παραμένουν για εκείνα μια γλώσσα “σχολική” και όχι λειτουργική, καθημερινή και γλώσσα επικοινωνίας. Το σημαντικότερο όμως είναι ότι τα ελληνικά εκτός από δεύτερη γλώσσα για τα παιδιά αυτά, ήταν και είναι πάντα, η γλώσσα της πλειονότητας, μια γλώσσα εγγεγραμμένη από χρόνια σε μια σχέση αντιπαλότητας και εξουσίας. Άρα η παιδαγωγική παρέμβαση των κινητών ΚΕ.Σ.Π.Ε.Μ. έχει πάντα ως πρωταρχικό στόχο να πετύχει τα ελληνικά να επενδυθούν θετικά από τα παιδιά και να αποτελέσουν ένα εργαλείο για την σχολική τους επιτυχία.

Σε ένα τέτοιο πλαίσιο η πρότασή μας είναι ένας διαφορετικός από το σχολικό χώρος όπου τα παιδιά μαθαίνουν παίζοντας. Τα κινητά είναι ένας χώρος άτυπης μάθησης με στόχο την ενίσχυση της τυπικής μάθησης, δηλαδή την ανάπτυξη της θετικής σχέσης με το σχολείο. Τα κινητά δεν ανταγωνίζονται το σχολείο, το στηρίζουν και ενισχύουν τις πιθανότητες επιτυχίας των παιδιών.

Ας δούμε στη πράξη πώς οργανώνεται η εκπαιδευτική διαδικασία :

Στα χωριά που επισκέπτονται τα Κινητά η σύνθεση των ομάδων των παιδιών έχει μεγάλες διαφοροποιήσεις τόσο ηλικιακά (παιδιά προσχολικής ηλικίας, παιδιά γυμνασίου, παιδιά που έχουν εγκαταλείψει το σχολείο και έρχονται στα μαθήματα των κινητών) όσο και στο επίπεδο γνώσης/κατανόησης και χρήσης των ελληνικών. Οι παιδαγωγικοί στόχοι διαφοροποιούνται ανάλογα με το επίπεδο της ελληνομάθειας σε κάθε πλαίσιο. Σε όλα τα πλαίσια βασικοί στόχοι είναι η βελτίωση του προφορικού και γραπτού λόγου των παιδιών, ο

εμπλουτισμός του λεξιλογίου και η εμπέδωση της γραμματικής. Επίσης τα παιδιά να αποκτήσουν σημαντικές δεξιότητες στη χρήση των υπολογιστών (κυρίως word και power point).

Με αυτή τη λογική οι στόχοι για τους μαθητές και μαθήτριες διαμορφώνονται ως εξής:

α) **Ενίσχυση των κινήτρων τους** για συστηματική ενασχόληση με την ελληνική γλώσσα, μέσα από δραστηριότητες που προσελκύουν το ενδιαφέρον τους και δημιουργούν κλίμα επιτρεπτικότητας για την χρήση των ελληνικών.

β) **Ενδυνάμωση των ταυτοτήτων** των παιδιών με βάση την αποδοχή της μητρικής τους γλώσσας μέσω της παρουσίας των οδηγών - διαμεσολαβητών, την επιτρεπτικότητα σε σχέση με τα λάθη στα ελληνικά.

γ) **Η βελτίωση της επικοινωνιακής τους ικανότητας** στο γραπτό και τον προφορικό λόγο, μέσα από πολλά κειμενικά είδη σε συμβατική είτε σε ηλεκτρονική μορφή.

δ) **Η εξοικείωση τους και η ανάπτυξη των δεξιοτήτων τους** στα νέα μέσα (ηλεκτρονικοί υπολογιστές, ίντερνετ, βίντεο) και η αξιοποίησή τους για βελτίωση των ελληνικών.

ε) **Η βελτίωση της σχέσης τους με το σχολείο και η βελτίωση της σχολικής τους επίδοσης**, η μείωση της πρόωρης εγκατάλειψής του, καθώς και η

ενίσχυση των κινήτρων τους για συνέχιση των σπουδών τους σε ανώτερες βαθμίδες της εκπαίδευσης.

στ) **Η ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων**, η καλλιέργεια της συνεργατικής ικανότητας και της επιθυμίας για ανάπτυξη συνεργατικών δράσεων, καθώς και η ανάπτυξη της δημιουργικότητας.

Η επίτευξη αυτών των στόχων επιχειρείται μέσα από μαθήματα βασισμένα σε εναλλακτικές διδακτικές προσεγγίσεις, οι οποίες ακολουθούν τις αρχές της ενεργητικής μάθησης, της διαφοροποιημένης παιδαγωγικής και βασίζονται σε ποικίλο εκπαιδευτικό υλικό (ηλεκτρονικά εκπαιδευτικά παιχνίδια ειδικά σχεδιασμένα για το πληθυσμό αυτό, ομαδικά επιτραπέζια εκπαιδευτικά παιχνίδια, στοιχεία που αντλούνται από το ίντερνετ, 960 παιδικά βιβλία από τη βιβλιοθήκη των κινητών μονάδων, κείμενα από τα βιβλία της μειονοτικής εκπαίδευσης κλπ). Η διαμόρφωση του γνωστικού περιεχομένου για κάθε ομάδα και τα παιδαγωγικά μέσα που θα χρησιμοποιηθούν αποτελούν συνάρτηση της αναλυτικής καταγραφής και κατανόησης του πλαισίου κάθε φορά και της στοχοθεσίας που τίθεται από τους εκπαιδευτικούς-εμπυχωτές και από την επιστημονική υπεύθυνη. Αυτό έχει σαν αποτέλεσμα κάθε ομάδα σε κάθε χωριό να διαμορφώνει ένα «αναλυτικό πρόγραμμα» με βηματισμό που να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της συγκεκριμένης ομάδας (πόσα παιδιά, πόσα αγόρια και κορίτσια συμμετέχουν, αν παρακολουθούν ή όχι το σχολείο, αν εργάζονται συστηματικά σε αγροτικές δουλειές με τους γονείς, αν πηγαίνουν συστηματικά στα μαθήματα κορανίου, αν παρακολουθούν φροντιστήρια ξένων γλωσσών κλπ). Επίσης, το πρόγραμμα διαμορφώνεται διαφορετικά αν το χωριό είναι ορεινό, πεδινό, αν η σύνθεση του πληθυσμού περιλαμβάνει παιδιά ρομά που δεν πηγαίνουν καθόλου στο σχολείο κλπ). Πρόκειται δηλαδή για μικρές διαφοροποιημένες παιδαγωγικές δράσεις ανά χωριό.

Το πρόγραμμα της εκπαιδευτικής παρέμβασης σε κάθε οικισμό, διάρκειας 2-3 ωρών, είναι διαφορετικό για κάθε χωριό. Δεν ακολουθεί μια αυστηρά σχολική δομή: όλες οι δραστηριότητες έχουν παιγνιώδη μορφή και στοχεύουν στη δημιουργία κινήτρου για τα παιδιά ώστε να εκφραστούν και να χρησιμοποιήσουν τα ελληνικά σε όσο το δυνατόν περισσότερες επικοινωνιακές συνθήκες. Χρησιμοποιούνται όλων των ειδών τα μέσα: ηλεκτρονικοί υπολογιστές, παιδικά βιβλία, χάρτες, φωτογραφίες από το διαδίκτυο, μουσική, ζωγραφική, θεατρική έκφραση, φωτογραφίες από τα ίδια τα παιδιά, βίντεο από τα ίδια τα παιδιά. Η παιδαγωγική διαδικασία περιλαμβάνει πάντα εναλλαγή ανάμεσα σε ατομικές και συλλογικές δραστηριότητες, Οποσδήποτε σε

κάθε συνάντηση αφιερώνεται χρόνος στον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Η δανειστική βιβλιοθήκη είναι αντικείμενο δραστηριότητας: καταγραφή των βιβλίων, ποιος δανείστηκε τι, στατιστικές για τα πλέον δημοφιλή βιβλία, σύγκριση ανάμεσα στα χωριά. Επίσης υπάρχει επικοινωνία των παιδιών ανάμεσα στα χωριά γιατί έχουμε δημιουργήσει ένα κλειστό φόρουμ στο διαδίκτυο. Προσπαθούμε δηλαδή να δημιουργήσουμε συστηματικά ποικίλα επικοινωνιακά πλαίσια που να προσφέρουν ευκαιρίες για έκφραση στα ελληνικά προφορικά και γραπτά. Η βασική παιδαγωγική αρχή που ίσχυε για όλες τις δραστηριότητες ήταν η επιτρεπτικότητα στη γλώσσα: τα παιδιά χρησιμοποιούσαν καταρχήν τη γλώσσα που τους ήταν πιο εύκολη, στην συνέχεια αναζητούσαν την αντιστοίχιση στα ελληνικά είτε μέσω ενός άλλου παιδιού, είτε του λεξικού, είτε με τη βοήθεια των οδηγών διαμεσολαβητών. Η εναλλαγή των γλωσσών όχι μόνο επιτρέπεται στα κινητά, αλλά ενισχύεται. Αυτό δημιουργεί από την αρχή ένα κλίμα εμπιστοσύνης, οικειότητας και μεταδίδει το μήνυμα του σεβασμού και της ισότιμης μεταχείρισης, και επιτρέπει σταδιακά την οικοδόμηση της γνώσης.

Το ζητούμενό μας είναι ο κριτικός γραμματισμός που αποτελεί το θεωρητικό πλαίσιο της παρέμβασής μας να ξεπεράσει τα στενά όρια των δεξιοτήτων γραφής και ανάγνωσης και να ωθήσει τους μαθητές και μαθήτριες των κινητών να αποκτήσουν επίγνωση του κοινωνικοπολιτιστικού πλαισίου και του πολιτικού περιβάλλοντος στα οποία ζουν. Άρα στόχος του αναλυτικού προγράμματος που δημιουργούμε ανά περίπτωση, είναι τα παιδιά να ξεπεράσουν το όριο του «γράφω και μιλώ», και να γίνουν κυρίαρχα της γνώσης που τους δίνουν τα ελληνικά για να λειτουργήσουν αύριο ως ενεργοί και κριτικοί πολίτες.

Τον αποφασιστικότερο βέβαια ρόλο για την ακαδημαϊκή επιτυχία των δίγλωσσων μαθητών/τιρών δεν διαδραματίζουν τόσο οι επί μέρους διδακτικές μέθοδοι όσο η θεμελιώδης αρχή της ενδυνάμωσης της ταυτότητας των μαθητών. Η ενδυνάμωση της ταυτότητας των μαθητών/τριών μας αποτελεί λοιπόν τη βασική αρχή πάνω στην οποία οικοδομούμε ανάλογα με τις ηλικίες (νήπια, μαθητές/τριες δημοτικού) ανοιχτά πλαίσια αναλυτικού προγράμματος όπου τα ελληνικά διδάσκονται με ποικίλους τρόπους και μέσω διαφορετικών κειμενικών ειδών: συμβατικά κείμενα, ηλεκτρονικά κείμενα, επικοινωνιακά κείμενα, αλλά και μέσω πολλών παιδαγωγικών μορφών όπως παιχνίδια ρόλων, δραματοποιήσεις, κατασκευές, ηλεκτρονικές εφημερίδες, επιδαπέδια παιχνίδια.

Οι παραπάνω μέθοδοι δουλειάς απαιτούν **εκπαιδευτικούς – εμπυχωτές** επιμορφωμένους σε σύγχρονες διδακτικές μεθοδολογίες, που αναστοχάζονται, σχεδιάζουν ερευνώντας και κατανοώντας κάθε φορά τις ιδιαιτερότητες του πλαισίου στο οποίο καλούνται να δουλέψουν. Πέραν των συστηματικών θεματικών συναντήσεων, η επιμόρφωση των συνεργατών/τριών έχει και άλλες μορφές με στόχο την συνεχή διερεύνηση αναγκών, την ανατροφοδότηση των εκπαιδευτικών και την στήριξη στο έργο τους:

- **Ενδοσχολικές επιτόπιες επισκέψεις στη διάρκεια των μαθημάτων της επιστημονικής υπεύθυνης η/και της επόπτριας παιδαγωγικού έργου και συζήτηση με τους εκπαιδευτικούς**
- **Επιτόπια και εξ αποστάσεως εποπτεία:**
- **-Ανατροφοδότηση στη καθημερινή καταγραφή και αξιολόγηση των εκπαιδευτικών:** οι εκπαιδευτικοί καταγράφουν και αξιολογούν σε καθημερινή βάση τις παρεμβάσεις τους και τις αποστέλλουν ηλεκτρονικά στην επόπτρια παιδαγωγικού έργου και στην επιστημονική υπεύθυνη. Η καθημερινή αυτή επικοινωνία αποτελεί ουσιαστικά μια διαδικασία συνεχούς επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών και επιτρέπει την καλύτερη στόχευση των παρεμβάσεων. Επίσης, η καθημερινή αυτή επικοινωνία λειτουργεί ανατροφοδοτικά καθώς αποτελεί ένα σταθερό δείκτη των διακυμάνσεων στις στάσεις των γονέων της μειονότητας σε σχέση με τη παρέμβαση, και επιτρέπει ανά πάσα στιγμή την αναπροσαρμογή και την καλύτερη στόχευση των μαθημάτων.

Κλείνοντας δύο λόγια για την αποτίμηση της λειτουργίας των κινητών ΚΕΣΠΕΜ. Σε μια τόσο πολύμορφη και πολυεπίπεδη δράση, η αποτίμηση δεν μπορεί παρά να συμπεριλαμβάνει όλες τις παραμέτρους της παρέμβασης σε ένα άτυπο πλαίσιο μάθησης δηλαδή τα παιδιά, τους εκπαιδευτικούς και την ευρύτερη κοινότητα. Παρόλο που η δράση αυτή αναφέρεται σε ένα πολύ ειδικό πλαίσιο, τα στοιχεία που αναδεικνύονται από την αποτίμησή της έχουν ένα συνολικότερο ενδιαφέρον.

Ως προς τη συμμετοχή και την εξέλιξη των παιδιών:

Ο πρώτος παράγοντας που οι τυπικές αξιολογήσεις μετρούν είναι η συστηματική φοίτηση των μαθητών και μαθητριών. Όμως αυτός ο δείκτης εδώ δεν είναι

επαρκής: στη συγκεκριμένη συνθήκη η φοίτηση ήταν κυμαινόμενη και οφείλεται σε πολλούς παράγοντες: οι συχνές κακοκαιρίες στα ορεινά χωριά, τα εντατικά καθημερινά μαθήματα κορανίου, οι αγροτικές δουλειές όπου τα παιδιά συστηματικά εργάζονται μαζί με τους γονείς ανεξαρτήτως ηλικίας, η κούραση των παιδιών. Η παρακολούθηση ωστόσο ανά χωριό και ομάδα μας δίνει πολλές ενδείξεις για την αποδοχή εκ μέρους των παιδιών της δράσης και για την εξέλιξή τους: πχ το γεγονός ότι σε χωριά με μεγάλο αριθμό παιδιών που δεν πηγαίνουν καθόλου στο πρωινό σχολείο (πχ Βέννα, Αγριάννη, Ηλιόπετρα), έρχονται συστηματικά στα κινητά ΚΕΣΠΕΜ, αποτελεί δείκτη επιτυχίας της δράσης σε ένα πολύ δύσκολο πεδίο. Κατά συνέπεια η μη συστηματικότητα της φοίτησης που αποτυπώνεται στη συστηματική καταγραφή των απουσιών πρέπει να αναγνωστεί και να εκτιμηθεί εντός συγκεκριμένου κάθε φορά πλαισίου. Στο σύνολο των χωριών των κινητών ΚΕΣΠΕΜ τα παιδιά έμαθαν να χειρίζονται πολύ καλά υπολογιστές, εξοικειώθηκαν με την ανάγνωση εξωσχολικών βιβλίων, βελτίωσαν τη προφορική και γραπτή τους επίδοση στα ελληνικά (αυτό προκύπτει από τη συστηματική ανάλυση των παραγωγών τους, τη γνώμη των εκπαιδευτικών του πρωινού προγράμματος και από την συστηματική καταγραφή των εκπαιδευτικών-εμψυχωτών. Εν ολίγοις, απέκτησαν θετική σχέση με το σχολείο, άρα έγινε το πρώτο βήμα για την αναστολή της σχολικής διαρροής και την αμβλυνση των κοινωνικών ανισοτήτων.

Ως προς τους κενταδευτικούς εμψυχωτές:

Οι εκπαιδευτικοί εμψυχωτές που δούλεψαν όλα αυτά τα χρόνια στα κινητά ΚΕΣΠΕΜ είναι νέοι και νέες απόφοιτοι των Παιδαγωγικών Τμημάτων της χώρας. Εκπαιδεύτηκαν συστηματικά για να γίνουν εκπαιδευτικοί ερευνητές του έργου τους, να μπορούν να σχεδιάζουν και να αναστοχάζονται, να αναπροσαρμόζουν λαμβάνοντας υπόψη το πλαίσιο κάθε φορά. Έμαθαν να δημιουργούν εναλλακτικά αναλυτικά προγράμματα και να εξελίσσονται επαγγελματικά. Μέσω των εκπαιδευτικών που επιμορφώθηκαν στη μεθοδολογία αυτή, η εκπαίδευση και κατά συνέπεια η κοινωνία έχουν πολλά να κερδίσουν. Νέοι άνθρωποι, έτοιμοι να δράσουν σε οποιαδήποτε πλαίσιο, να λειτουργήσουν ως εκπαιδευτικοί ερευνητές του έργου τους, ικανοί να διαμορφώνουν ένα ανοιχτό αναλυτικό πρόγραμμα προσαρμοσμένο στις ανάγκες των μαθητών και μαθητριών τους. Πρόκειται για σημαντική επιστημονική γνώση, που παρήγαγε το πρόγραμμα μέσα σε όλα αυτά

τα χρόνια, δηλαδή που παρήγαγε το ελληνικό δημόσιο πανεπιστήμιο σε συνεργασία με τους εκπαιδευτικούς, την τοπική κοινότητα και πολλούς/ές επιστήμονες διαφορετικών ειδικοτήτων. Μια συλλογική δουλειά που αποτελεί μια πρόκληση για την υπόλοιπη εκπαίδευση και ένα στοίχημα που θέλουμε γενικότερα να κερδίσουμε: μια ενταξιακή παιδαγωγική που προετοιμάζει πολίτες ενεργούς, δημιουργικούς και ικανούς να κρίνουν και να επιλέγουν. Με άλλα λόγια, μια υψηλής ποιότητας δημοκρατική εκπαίδευση για όλους και όλες.

Τέλος ως προς την κοινότητα: η δράση των κινητών ΚΕΣΠΕΜ έφτιαξε γέφυρες επικοινωνίας με κλειστές κοινότητες, απομονωμένες από το κέντρο και δημιούργησε συνθήκες επικοινωνίας της πλειονότητας με την μειονότητα σε τοπικό επίπεδο. Η δυναμική της δράσης κινητοποίησε τις τοπικές κοινότητες και άνοιξε νέες προοπτικές: μητέρες από τα χωριά των κινητών ΚΕΣΠΕΜ ζήτησαν παράλληλα με τα παιδιά τους να γίνονται μαθήματα ελληνικών για τις ίδιες. Ανταποκριθήκαμε στο αίτημα αυτό και μαζί με την Μαρία Ζωγραφάκη που θα σας μιλήσει αμέσως μετά, στήσαμε μαθήματα παράλληλα όπου οι δύο δράσεις συναντιόντουσαν και δημιουργούσαν απο κοινού. Στις γιορτές του τέλους μαμάδες και παιδιά έπαιρναν πτυχία ελληνικών μαζί. Ενα άλλο σημαντικό στοιχείο είναι ότι η δράση αυτή πέτυχε σταδιακά μέσα από όλη τη διαδικασία διαμεσολάβησης, την αποδοχή από ένα πολύ σημαντικό παράγοντα στις μικρές κοινότητες, τον ιμάμη του χωριού. Από την αρχική δυσπιστία που περιγράψαμε στην αρχή, καταλήξαμε στο τέλος της δράσης οι ιμάμηδες συζητούν μαζί μας ώστε τα ωράρια των μαθημάτων του κορανίου να μην συμπίπτουν με τα μαθήματα των κινητών ΚΕΣΠΕΜ και επίσης συχνά στα χωριά να ενθαρρύνουν οι ίδιοι προσωπικά τα παιδιά να συμμετέχουν. Αυτή η αλλαγή δείχνει το αποτέλεσμα της διαμεσολάβησης και κυρίως την εγκατάσταση σχέσεων εμπιστοσύνης, το άλφα και το ωμέγα της επιτυχίας αυτής της δράσης.

Η εμπειρία αυτή της δράσης είναι μεγάλη και φορτισμένη συναισθηματικά για όσους και όσες τη ζήσαμε και την αφουγκραστήκαμε καθημερινά: είδαμε τα καγκουρώ του βουνού να κουβαλούν μέσα στους μάρσιπους-βαν διαμεσολάβηση, συνεργατικότητα, σεβασμό στον άλλο, επικοινωνία ανάμεσα στους πολιτισμούς και τις γλώσσες, γνώση και εργαλεία για την ένταξη. Όλα αυτά τα στοιχεία, ενώ αφορούν αυτό το πολύ ειδικό πλαίσιο αποτελούν μια παρακαταθήκη χρήσιμη και σε άλλα πλαίσια, πχ στην εκπαίδευση των παιδιών των προσφύγων όπου ο στόχος είναι η ένταξη και όπου οι συνθήκες είναι εξίσου δύσκολες με πολλές αναλογίες (διαφορετική θρησκεία, διαφορετικές γλώσσες, διαφορετικές πολιτισμικές αναφορές) αλλά και προφανείς διαφορές. Και σε αυτή τη περίπτωση δεν μπορεί κανείς να φανταστεί το εκπαιδευτικό κομμάτι αποκομμένο από το κοινωνικό. Οι κινητές μονάδες μπορούν να συνεισφέρουν δείχνοντας πόσο σημαντικές είναι οι γέφυρες ώστε να οικοδομηθούν οι σχέσεις εμπιστοσύνης και η ουσιαστική ένταξη των προσφύγων και των παιδιών τους στη κοινωνία. Για το καλό όλων μας.

